

ՋՈՒՐԱԲՅԱՆ ԼԵՎՈՆ

(ՍԻ)

ՍԻՈՆԻՍՏԱԿԱՆ ՇԱՐԺՄԱՆ ԵՎ ԳԵՐՄԱՆԻԱՅԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉՆԵՐԻ ՍԻՋԵՎ «ՀԱՍՎԱՐԱ» ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳԻՐԸ

1933թ. հունվարի 30-ին Գերմանիայում Ադուֆ Հիտլերի կանցլեր նշանակվելուց հետո այդ երկրում սրված հակահրեական տրամադրությունների կապակցությամբ սիոնիստական շարժման մեջ հրեական պետություն ստեղծելու միջոցների և ձևի հարցում առաջացած հիմնական ուղղությունների միջև նոր տարաձայնություններ ծագեցին: 1933թ. հունվարին մոտ 600 հզ. հրեա էր բնակվում Գերմանիայում¹, որոնք մեծ մասամբ հարում էին այդ երկրի կոմունիստական կուսակցությանը, որն էլ իշխանության եկած մացիոնալ-սոցիալիստական կուսակցության հակակոմունիստական տրամադրությունների՝ մաև հակահրեականի վերածվելու հիմնական պատճառներից մեկն էր²: 1933թ. ապրիլի 1-ին Գերմանիայի մացիստական կառավարությունը հայտարարեց հրեաներին հասարակական-տնտեսական կյանքից աստիճանաբար դուրս մղելու իր մտադրության մասին, այսինքն՝ հրեաները, որոնք այդ ժամանակաշրջանում Գերմանիայում քաղաքական գործունեությամբ առանձնապես աչքի չէին ընկնում, հեռացվելու էին մաև իրենց զբաղեցրած հասարակական պաշտոններից, իսկ տնտեսական ոլորտում ենթարկվելու էին իշխանությունների հետապնդումներին³:

Գերմանաբնակ հրեաներին մման խտրականություններից գերծ պահելու և Գերմանիայից հրեաների արտագաղթը դեպի Պաղեստին ուղղորդելու մպատակով ընդհանուր (ընդհանուր էին կոչվում այն սիոնիստները, որոնց մպատակը դիվանագիտական ճանապարհով Պաղեստինում ազատական արծեքների վրա հիմնված հրեական պետության ստեղծումն էր) և սոցիալիստ (սոցիալիստ էին կոչվում այն սիոնիստները, որոնց մպատակը դիվանագիտական ճանապարհով Պաղեստինում սոցիալիստական պետության ստեղծումն էր) սիոնիստները վտրծեցին կապեր հաստատել Հիտլերի վարչախմբի հետ, մինչդեռ ռեիզիոնիստները (ռեիզիոնիստ էին կոչվում այն սիոնիստները, որոնց մպատակը, առանց միջոցների մեջ խտրականություն դնելու, մաև ռազմական ճանապարհով Հորդանան գետի արևմտյան և արևելյան ափերին հրեական պետության ստեղծումն էր) կտրուկ դեմ արտահայտվեցին այդ գաղափարին: 1933թ. ապրիլի 28-ին ռեիզիոնիստական սիոնիզմի առաջնորդ Վլադիմիր

Ժաքոտիսկին Լեհաստանի պետական ռադիոյի եթերում կոչ արեց հրեաներին չգնել գերմանական ապրանքները, քանի դեռ Հիտլերի վարչակարգը չէր տապալվել⁴: 1933թ. մայիսի 12-ին Ժաքոտիսկին մահ հեռագիր ուղարկեց Գերմանիայում ռևիզիոնիստական սիոնիզմի առաջնորդ Հանս Բլոկին՝ մասնավորապես նշելով. «Գերմանիայի կառավարության կամ նրա ներկայացուցիչների հետ ձեր հնարավոր շփումները ես պարզապես կհամարեմ հանցագործություն...»⁵: Այդուհանդերձ, 1933թ. հունիսի 21-ին Գերմանիայի սիոնիստական ֆեդերացիան (հիմնադրվել էր 1897թ. հոկտեմբերին Ֆրանկֆուրտում՝ նպատակ ունենալով տարածել սիոնիստական գաղափարները գերմանաբնակ հրեաների շարքերում) հուշագիր ներկայացրեց Հիտլերի կառավարությանը, որում մասնավորապես նշվում էր. «Սիոնիզմը համոզված է, որ հրեաները մույնպես կունենան այնպիսի ազգային վերածնունդ, ինչպիսին գերմանացիները՝ մացիոնալ-սոցիալիստների իշխանության գալուց հետո... Սիոնիզմը հույս ունի, որ կկարողանա համագործակցել մույնիսկ հրեաների հանդեպ խիստ քջամական տրամադրված կառավարության (գերմանական - Լ. Ջ.) հետ...»⁶:

Սիոնիստների և Հիտլերի կառավարության միջև առաջին գործնական շփումները հաստատվեցին 1933թ. մայիսին, երբ Թեյ-Ավիվի ցիտրուսային մրգերի արտահանմամբ զբաղվող «Հանոտեա» ընկերության նախագահ, ընդհանուր սիոնիստ Սեմ Քոհենն առաջարկեց Գերմանիայի տնտեսության նախարարությանը գերմանաբնակ հրեաներին հնարավորություն տալ, ստանց տարիք վճարելու, իրենց կապիտալը գերմանական ապրանքների տեսքով արտահանել Պաղեստին՝ դրանով իսկ ինչ-որ չափով խթանելով մահ գերմանական արտադրության զարգացումը⁷: 1933թ. մայիսի վերջին Քոհենին հաջողվեց նախնական համաձայնության գալ վերոհիշյալ նախարարության հետ 1 մլն. գերմանական մարկի գործարք իրականացնելու հարցի շուրջ, այսինքն՝ գերմանաբնակ հրեաները կարող էին իրենց կապիտալով գնել 1 մլն. գերմանական մարկ արժողության գյուղատնտեսական մեքենաներ և, առանց տարիք վճարելու, արտահանել Գերմանիայից Պաղեստին⁸: Շուտով հարցին միջամտեց մահ Համաշխարհային սիոնիստական կազմակերպության (Հիմնադրվել էր 1897թ. Բազելում: ՀՄԿ-ի հիմնական նպատակը Պաղեստինում հրեական պետության ստեղծումն էր) դեկավարությունը, որի ենթակայության ներքո գտնվող Հրեական գործակալության (Հիմնադրվել էր 1929թ. Յիուրիխում: Այդ գործակալության հիմնական նպատակը Պաղեստինում տնտեսական գործունեությունն ծավալող սիոնիստական կազմակերպությունների աշխատանքների կոորդինացումն էր) քաղաքական բաժանմունքի տնօրեն, սոցիալիստ սիոնիստ Խայիմ Արլոզորոֆը 1933թ. հունիսի սկզբին ժամանեց Բեռլին՝ Գերմանիայից հրեական կապիտալի՝ Պաղեստին ներկրման հարցի շուրջ բանակցության մեջ մտնելով մացիստների հետ⁹: Ըստ Արլոզորոֆի՝ անհրաժեշտ էր համաձայնության գալ Հիտլերի կառավարության հետ գերմանաբնակ հրեաներին Պաղեստին ներգաղթելու հնարավորություն

ընձեռնելու հարցի շուրջ, այսինքն՝ պայմաններ ապահովել, որ վերջիններս կարողանային Գերմանիայում ունեցած իրենց կապիտալը ներդնել Պաղեստինում, որը նրանց՝ այդ երկիր ներգաղթի հիմնական նախապայմաններից մեկն էր¹⁰:

1933թ. հունիսի 14-ին՝ Գերմանիայի տնտեսության նախարարության հետ վերոհիշյալ հարցի շուրջ բանակցելուց հետո, վերադառնալով Պաղեստին՝ Արլոզորոֆն արժանացավ ուկրաինացի սիոնիստների խիստ քննադատությանը: Ռուսիացի սիոնիստ Յոհանան Պազդերիմսկին անմտություն համարեց Արլոզորոֆի այն կարծիքը, թե Գերմանիայում հակահրեական տրամադրությունների հարցը կարող էր լուծվել միայն Հիտլերի վարչախմբի հետ համաձայնության գալու միջոցով, և կոչ արեց սոցիալիստ սիոնիստներին միանալ Ժաբոտինսկու հայտարարած գերմանական ապրանքների բոյկոտին¹¹: 1933թ. հունիսի 16-ին Գերմանիայի նացիստական վարչակարգի հետ առնչություններ ունենալու պատճառով Արլոզորոֆն սպանվեց ուկրաինացիներ Աբրա Միսինիերի, Չվի Ռոզենբլատի և Աբրահամ Ստավսկու կողմից կազմակերպված ահաբեկչական գործողության արդյունքում¹²:

Այնուամենայնիվ, սիոնիստների բանակցությունները Գերմանիայի տնտեսության նախարարության հետ շարունակվեցին, որոնց արդյունքում 1933թ. օգոստոսի 28-ին Հրեական գործակալության վերահսկողության ներքո գտնվող Անգլո-պաղեստինյան բանկի (Հիմնադրվել էր 1902թ. հրեական կապիտալով) և վերոհիշյալ նախարարության միջև ձեռք բերվեց «Հասավարա» (Տեղափոխություն) համաձայնագիրը, որի համաձայն՝ 15-50 հզ. գերմանական մարկ ունեցող գերմանաբնակ հրեաները կարող էին իրենց կապիտալն ավանդել վերոհիշյալ բանկի Բեռլինի մասնաճյուղին՝ Պաղեստին ներգաղթելուց հետո Երուսաղեմի մասնաճյուղից պաղեստինյան ֆունդում ետ ստանալու պայմանով¹³: Անգլո-պաղեստինյան բանկը պարտավորվում էր գերմանաբնակ հրեաների ավանդած կապիտալով ձեռք բերել գերմանական ապրանքներ և արտահանել Պաղեստին, որտեղ պետք է ստեղծվեր տվյալ ապրանքների իրացմամբ զբաղվող համապատասխան գործակալություն¹⁴: Փաստորեն, այդ համաձայնագրով գերմանացիները կարող էին՝

1. հնարավորինս խթանել հրեաների արտագաղթը Գերմանիայից
2. ինչ-որ չափով նպաստել գերմանական արտադրության զարգացմանը,
3. խոչընդոտել որոշ սիոնիստական գործիչների՝ գերմանական ապրանքները բոյկոտելու գաղափարի իրականացմանը:

Սիոնիստները կարող էին՝

1. հնարավորություն տալ գերմանաբնակ հրեաներին, Պաղեստին ներգաղթելով, խուսափել Հիտլերի կառավարության հետապնդումներից,
2. պաղեստին ներգրավել կապիտալ ունեցող հրեաների՝ այդպիսով նպաստելով այդ երկրում հրեական համայնքի դիրքերի ամրապնդմանը:

1933թ. օգոստոսի 21-ից սեպտեմբերի 4-ը Պրտգալում կայացած սիոնիստական համագումարում ռեզիդենտները փորձեցին «Հաավարա» համաձայնագիրը քննադատող բանաձև անցկացնել, սակայն հաջողություն չունեցան¹⁵: Այդուհանդերձ, մինչև 1935թ. ՀՄԿ-ն իր վրա չվերցրեց այդ համաձայնագրի պատասխանատվությունը՝ այն համարելով ուղղակի մացիստական Գերմանիայի հետ Անգլո-պաղեստինյան բանկի առանձին գործարք¹⁶: Միայն 1935թ. օգոստոսի 20-ից սեպտեմբերի 4-ը Լոկառնոյում կայացած սիոնիստական համագումարում ՀՄԿ-ն պաշտոնապես հավանություն տվեց այդ համաձայնագրին և ստեղծեց «Հաավարա» կազմակերպությունը, որը պետք է զբաղվեր Պաղեստին ներգաղթող գերմանաբնակ հրեաների խնդիրներով¹⁷:

«Հաավարա» համաձայնագիրը շարունակեց գործել մինչև երկրորդ աշխարհամարտը¹⁸: 1933թ. օգոստոսից մինչև 1939թ. սեպտեմբեր այդ համաձայնագրի շրջանակներում գերմանական ապրանքների տեսքով 139,57 մլն. գերմանական մարկ (համարժեք էր 40 մլն. ԱՄՆ դոլլարի կամ 8,1 մլն. պաղեստինյան ֆունտի) ներկրվեց Պաղեստին, որը մեծապես նպաստեց այդ երկրում հրեական համայնքի դիրքերի ամրապնդմանը, եթե նկատի առնենք, որ այդ զույմարը կազմեց նշված ժամանակաշրջանում Պաղեստինում ներդրված կապիտալի 60 %-ը¹⁹: Բացի այդ, տվյալ ժամանակաշրջանում 60 հզ. հրեա ներգաղթեց Գերմանիայից Պաղեստին՝ 1933թ. Գերմանիայի հրեա բնակչության մոտ 10 %-ը կամ 1939թ. Պաղեստինի հրեա բնակչության մոտ 15 %-ը²⁰: Թեև ներգաղթած հրեաներից ոչ բոլորը կապիտալ ունեին, Պաղեստինում հրեական համայնքի թվաքանակի աճն ինքնին արդեն ձեռքբերում էր սիոնիստների համար:

LEVON ZOURABYAN

(IOS)

THE "HAAVARA" AGREEMENT BETWEEN REPRESENTATIVES OF THE ZIONIST MOVEMENT AND GERMANY

In 1933 the representatives of the Zionist movement were able to conclude an agreement with the German Ministry of Economy. The agreement intended to grant permission the German Jews to immigrate to Palestine while taking their capital with them. In 1933-1939 sixty thousands German Jews immigrated to Palestine under that agreement. Besides, they invested 139, 57 millions German marks in Palestine.

ԾԱՆՈԹԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

1. Black E., The Transfer Agreement, New York, 1984, p. 377.
2. Carpi D., Weisman's Political Activities in Italy from 1923 to 1934, Zionism, 1975, p. 239.
3. Dawidowicz L., The War Against the Jews 1933-1945, New York, 1986, pp. 58-59.
4. John R. and Hadawi S., The Palestine Diary, vol. I, Beirut, 1970, p. 245.
5. Zionism in the Age of Dictators, <http://www.marxists.de/middleast/brenner/ch06.htm>.
6. "Memorandum of June 21, 1933".- Dawidowicz L., A Holocaust Reader, New York, 1976, pp. 150-155.
7. Zionism in the Age of Dictators, <http://www.marxists.de/middleast/brenner/ch06.htm>.
8. Israel's Messenger, 01.06.1933.
9. Arlosoroff C., What Can Palestine Offer to the German Jew?, Labor Palestine, June 1933, p. 9.
10. Haolam, 12. 06. 1933.
11. Liebenstein E., The Truth About Revisionism, Tel-Aviv, 1935, pp. 51-53.
12. Сакер Г., История Израиль: От возникновения Сионизма до создания государство Израиль, т. II, Иерусалим, 1976, с. 56.
13. Haavara Agreement, <http://motlc.wiesenthal.com/text/x09/xm0961.html>; Yisraeli D., The Third Reich and the Transfer Agreement, Journal of Contemporary History, No. 2, 1971, pp. 129-148; Nicosia F., The Third Reich and the Palestine Question, Austin, 1985, pp. 44-49, Black E., Գշվ. աշխ., էջ 150-155; Государство Израиль, Справочник, Москва, 1987, с. 29.
14. Haavara Agreement, <http://motlc.wiesenthal.com/text/x09/xm0961.html>.
15. Jewish Daily Bulletin, 29. 08. 1933.
16. Jewish Chronicle, 06. 09. 1935.
17. Weber M., Zionism and the Third Reich, The Journal of Historical Review, Vol. 13, No. 4, July/August 1993, p. 29.
18. Marcus E., The German Foreign Office and the Palestine Question in Period 1933-1939, Yad Vashem Studies, vol. II, 1999, p. 191.
19. Black E., Գշվ. աշխ., էջ 379; Rosenthal D., Chaim Arlosoroff 40 Years Later, Jewish Frontier, August 1974, p. 23; Ладейкин В., Источник опасного кризиса, Москва, 1973, с. 58.
20. Weber M., Գշվ. աշխ., էջ 34: